

Жиров Василь Володимирович

Пошук образу в живописі: шляхи та засоби

У статті проаналізовано принципи стилізації художнього образу в живописі — від абстрактного до умовно реалістичного, схарактеризовано етапи його формування. Також увагу акцентовано на значенні технологічних експериментів для створення загальної образної системи.

Ключові слова: абстрактний характер образу, стилізація, технологічні пошуки, реалістичний живопис.

Жиров В.В.

Поиск образа в живописи: пути и средства

В статье проанализированы принципы стилизации художественного образа в живописи — от абстрактного до условно реалистического, охарактеризованы этапы его формирования. Также акцентировано внимание на значении технологических экспериментов для создания общей образной системы.

Ключевые слова: абстрактный характер образа, стилизация, технологические поиски, реалистическая живопись.

Vasyl Zhyrov

Finding of image in painting: ways and methods

The article analyses the principles of stylization of artistic image from realistic to conventionally abstract in painting, characterizes the stages of its development. The importance of technological experiments for creation of general image system has been accented as well.

Key words: abstract character of image, stylization, technological findings, realistic painting.

Еволюція європейського образотворчого мистецтва пройшла довгий шлях від «печерного живопису» первісності до «сучасного мистецтва та постмодернізму».

Протягом усієї історії мистецтва художники вдосконалювали знайдені техніки, технології зображуваного заради найкращої передачі художнього образу (задуму), та й сам художній образ трансформувався від реалістичного до стилізованого, абстрактного.

Художні прийоми, що використовуються в олійному живописі, дуже різноманітні. Сучасний олійний живопис, різні техніки письма, широка палітра матеріалів дають можливість створювати оригінальні картини й роблять творчість художника оригінальною, авторською. Тобто йдеться про індивідуальність авторського методу.

Існує немало досліджень, присвячених технологічним аспектам живопису різних епох [1, 3–5], у тому числі сучасного. Але щоразу знаходяться малодосліджені аспекти, які ще потребують аналізу, бо з кожним днем у живописі з'являється все більше експериментів, нових технік, технологічних можливостей, матеріалів та інструментів, комбінуючи які, митець має можливість створювати нові авторські техніки.

Техніка олійного живопису порівняно з іншими має багато переваг. Насамперед, вона заснована

на зв'язуванні пігментів оліями та лаками. Шляхом комбінації цих речовини можна застосовувати різні технічні прийоми, які в інших техніках використовуються тільки відокремлено. Це, наприклад, застосування корпусних і прозорих фарб: плями різних кольорів окремо, одна поряд з іншою, одна над іншою, змішані.

Нарешті олійний живопис дає художнику повну свободу у виборі темпу роботи, а також у виборі рельєфу — від найбільш рідкої фарби до пастозного, густого її шару та використання імприматури (не тільки тональної, а й рельєфної).

Один із найцікавіших прийомів сучасного олійного живопису — використання рельєфної імприматури. Створюючи різноманітний рельєф елементів композиції, доповнюємо вже існуючий силуетний ритм, який вони утворюють, уточнюємо об'єм цих елементів та чергування мас. Після того як зроблено контурний малюнок майбутньої композиції (рис. 1), створюємо основу для нанесення кольору, робимо рельєфну імприматуру. Для цього можна використати акрилову рельєфну пасту або самостійно, або з додаванням до неї різноманітних наповнювачів, приклеювання на неї мотузки та мережива чи як контур для створення обрисів (рис. 2). Художники минулого виконували підмальовку у роботах темперною фарбою, роблячи його площинним (зараз для цього використовують

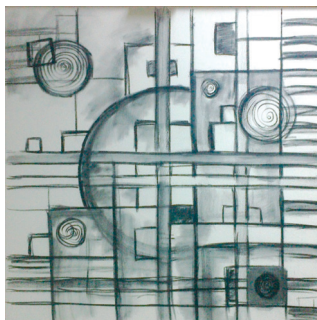


Рис. 1. Нанесення контурного малюнка майбутньої композиції

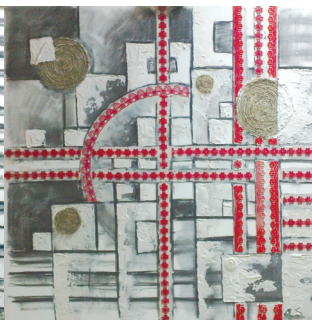


Рис. 2. Стадія створення рельєфності



Рис. 3. Тонування основи

Рис. 4. В. Жиров. Місто. 2015 р.

сучасний матеріал: акрил, фарбу, фактурну пасту), а потім рельєфним. Все це формує елементи композиції. Після того як було створено рельєфну поверхню, її тонують (рис. 3).

Тонування основи — це нанесення шару фарби. Таким чином можна позбутися переважання білого кольору та створити тон, що допоможе передати колорит картини й представити композицію як одне ціле. Цей прийом використовувався в практиці італійських живописців з XVI ст. і називався «імприматура» (від *итал.* *imprimatura* — перший шар фарби). Автор книги «Техніка живопису» Д. Кіплік, професор Санкт-Петербурзького інституту живопису, скульптури і архітектури імені І. Рєпіна, писав про значення імприматури так: «Колір ґрунту може відігравати велику роль у живопису, якщо користуватися їм за методом старих майстрів, тобто давати йому можливість просвічувати крізь шари фарб і таким чином брати дієву участь у загальному ефекті живопису» [4].

Використання прийому тонування дуже вдало відображається на створенні абстрактної композиції, коли картина будується на співвідношеннях кольорових плям, ліній та штрихів, плоских геометризмованих форм (рис. 4). За допомогою таких технік художники прагнули передати особливості свого мікрокосму, висловити власне бачення сутності світу, всесвіту, що осягаються інтуїтивно.

Досягнення відповідних кольорових співвідношень, які б викликали у глядача різноманітні асоціації, є однією з цілей абстрактного живопису з часів появи абстракціонізму як мистецького феномену. Художній образ передається через асоціативне сприйняття. Простіше кажучи, художник зображує не реальні предмети, які повинні викликати у глядача певні почуття та асоціації, а власні відчуття, доносить їх до глядача без посередництва образів реалістичного світу.

Живопис, мабуть, є єдиним видом мистецтва, назва якого детермінує його сутність. Слово «живопис» походить від *грец.* ζωγραφία, яке дослівно можна перекласти, як «той, що малює живе». І справді, будь-яке полотно, чи то портрет,

чи натюрморт, чи абстракція, відображає «живе», тобто поняття, яке цілком складається з настрою, почуттів та емоцій.

Доволі часто картину порівнюють з живою людиною — у неї є настрій, вона може викликати відповідні почуття, довести до сліз, налякати чи вивести з себе. У неї можна закохатись, її можна розлюбити. Людина досить тривалий час може стояти перед картиною та роздивлятися її. На перший погляд, це безглуздо — споглядати годинами те, що ти вже бачив, знайомі обриси чи краєвиди. І це справді так, якщо ви дивитесь на розмальовану дошку. Але якщо поглянути на живу істоту, то простір між глядачем і полотном наповнюється невербальним спілкуванням, де слова — це блиск очей глядача. Лев Толстой писав, що «музика — це стенографія почуттів». Мабуть, доречно буде перефразувати його вислів відповідно до даного контексту таким чином: «Живопис — це дзеркало, де глядач дивиться на картину і у відображенні бачить художника». Кожна людина починає своє життя з «природного одкровення», тобто знайомиться зі світом через його осягнення органами чуттів. Елемент оцінки реальності, естетичного ставлення до навколишнього середовища закладений у кожному з нас.

Кожен оцінює красу всього баченого інструментарієм різних категорій. Але чи можливо зазирнути за ширму побаченого, і якщо не розглядіти, то хоч відчутти сутність речей? Вперше про це почали говорити античні філософи (світ ідей, ейдосів на противагу реальному). Пізніше ця думка стала головною ідеєю мистецтва. Починаючи із загадкових робіт Ієроніма Босха, якого часто називають предтечею сюрреалізму, з'являється нова парадигма естетичного відчуття в мистецтві. Метою художника перестає бути «фотографічне» передання дійсності, прагнення точніше змалювати обриси об'єктів, зображення фізичного, «ще неживого». Звичайний реалізм вже не задовольняє художника та митця, який намагається відшукати й показати інші, приховані, метафізичні реалії повсякденного життя, передати їх у новій формі.

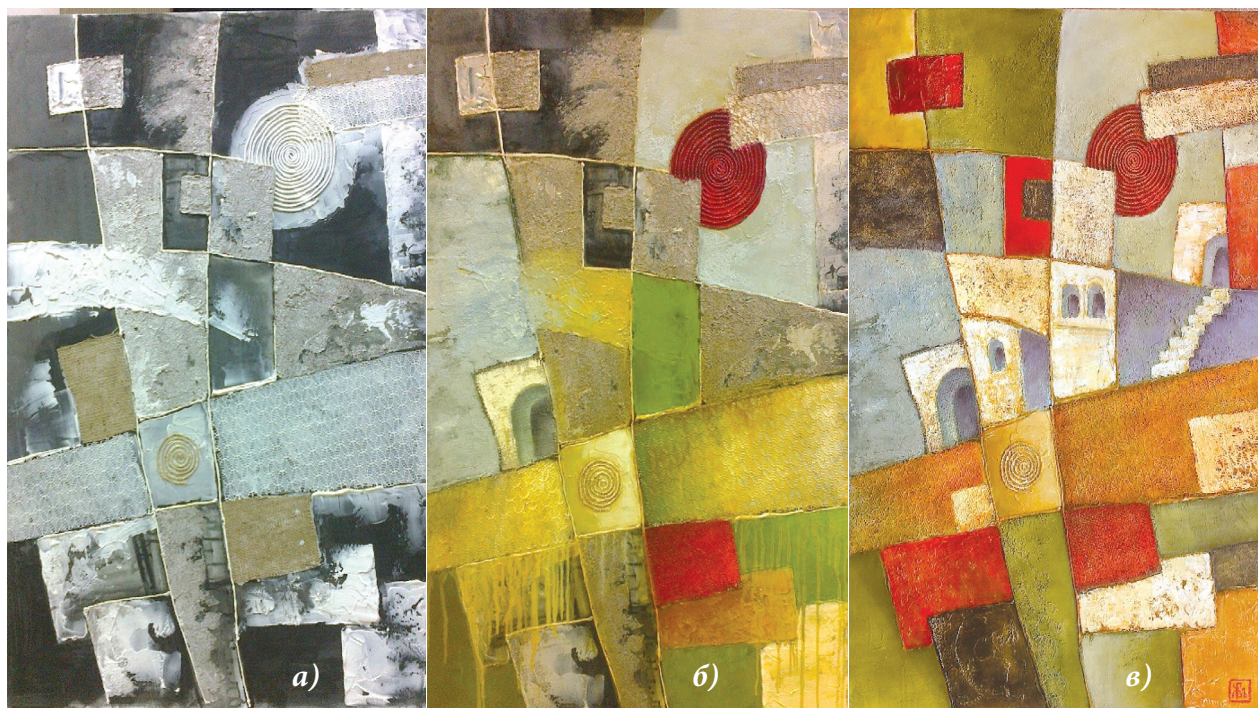


Рис. 5 (а, б, в). В. Жиров. Етапи створення абстрактної композиції «Затишно». 2015 р.

Абстракціонізм став найскладнішим феноменом безпредметного мистецтва, що виключає ідейний зміст та образну форму й відмовляється від видимої реальності. Абстракція у живописі є звільненням від меж реалістичного. Це перехід на якісно новий рівень у мистецтві живопису, де немає «реалістичної муміфікації», а є чуттєва життєдайна творчість, що дає вагомий поштовх до розвитку технік, технологій та ідей. Абстракція є вільною від догматів і канонів минулого. Це жахіття для пересічної особистості. Адже зображення чогось нечіткого, що знаходить нову сутність через колір, форму і розмах лінії, створення «безтілесного» живопису «з нуля», живопису «з голови», що йде від імпульсів, — усе це є незвичним та незрозумілим для такого глядача. Абстрактна картина — це не об'єктивна, а суб'єктивна реальність, виражена в індивідуальній творчості митця. Це відображення того, чого ще немає, відображення майбутнього. Однак при цьому не потрібно забувати про коріння. Використовувати попередній досвід не тільки можна, але й необхідно, бо це є еволюція, альтернативою якої може бути тільки деградація. Сучасних митців (серед них і автор статті. — В.Ж.) може надихати на абстракції композиції перш за все творчість художників початку ХХ ст. (В. Кандинського, К. Малевича, П. Мондріана).

У роботах автора (В.Ж.) використовується рельєфна імприматура, не плоска світлотіньова, як у художників минулого, а об'ємна, з додаванням рельєфної пасти, різних наповнювачів та елементів, таких як мотузка, мереживо (рис. 5 а, б, в).

Отже, абстрактне мистецтво — це не художня творчість, а багатогранна ідея художника, втілена в реальність. Серед інструментів, завдяки яким кожен митець може візуалізувати власну ідею, в тому числі й абстрактно, є композиція. З одного боку, композиція — це побудова художнього твору, що зумовлена його змістом, призначенням і характером, а з іншого — це і сам твір, тобто кінцевий результат діяльності художника. Композиція є одним із основних організуючих компонентів кожного художнього твору. Саме вона підпорядковує його елементи одне одному і надає цілісності. Композиція «тримає» простір, організовує його і підпорядковує своїм законам.

Абстрактна композиція не є винятком. Приступаючи до її створення, спочатку треба усвідомити ідею, тобто визначити для себе, що саме ми хочемо висловити своїм твором, який стан і почуття передати (рис. 6–7).

Цікавим здається синтез елементів абстрактної композиції з реалістичними образами, як це було зроблено, наприклад, у циклі робіт автора «Морське дно» (рис. 8–13). В основі цієї серії — поєднання натуралістично трактованих образів мешканців морських глибин та абстрактного тла. Така стилізація — свого роду «умовно абстрактні» композиції, поєднання реального й абстрактного — покликана яскравіше підкреслити фантастичний світ, яким є море з його мешканцями. Вона є одним із способів візуальної організації образного вираження, при якому виявляються найхарактерніші риси предмета і відкидаються зайві



Рис. 6. В. Жиров. Ранок. 2015 р.

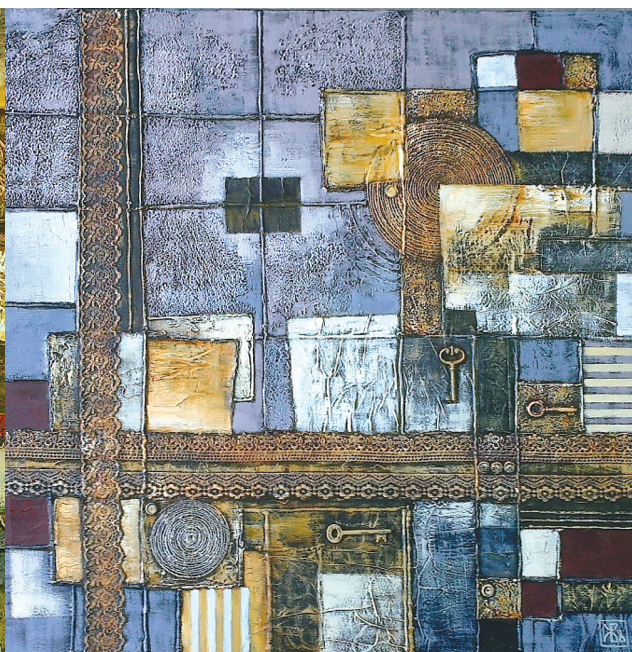


Рис. 7. В. Жиров. Вечір. 2015 р.



Рис. 8. В. Жиров.
Камбала. 2014 р.



Рис. 9. В. Жиров.
Морський окунь. 2014 р.



Рис. 10. В. Жиров.
Форель. 2014 р.



Рис. 11. В. Жиров.
Краб. 2014 р.



Рис. 12. В. Жиров.
Риби. 2014 р.



Рис. 13. В. Жиров.
Аркуш паперу. 2014 р.

деталі. Як процес стилізація являє собою декоративне узагальнення зображуваних об'єктів (фігур, предметів) за допомогою низки умовних прийомів зміни форми, об'ємних і колірних співвідношень.

Використовуючи творчий метод стилізації, запозичуючи історичні сюжети, художні прийоми з уже наявного культурного досвіду, їх творче

переосмислення і образну передачу сучасними художніми засобами, художник формує свій стиль, знаходить власну творчу манеру створення художнього образу.

Творчість українських художників-авангардистів поч. XX ст., традиції народного мистецтва та етнічні мотиви, пошуки стилізації форм і образів привели до створення автором робіт,

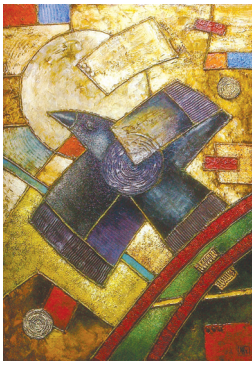


Рис. 14. В. Жиров.
Чорний ворон. 2015 р.



Рис. 15. В. Жиров.
Птахи. 2015 р.

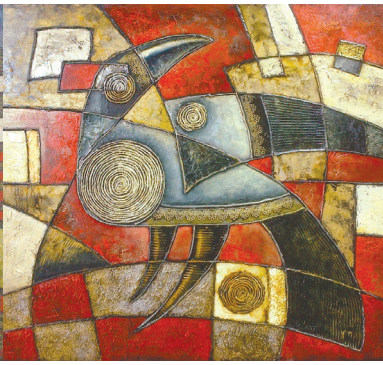


Рис. 16. В. Жиров.
Ворона. 2015 р.



Рис. 17. В. Жиров.
Масляна. 2015 р.

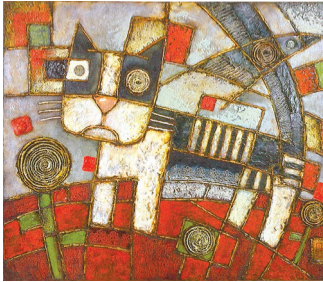


Рис. 18. В. Жиров.
Не співав. 2015 р.

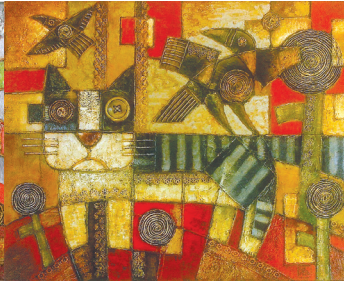


Рис. 19. В. Жиров.
Кіт-Муркіт. 2015 р.



Рис. 20. В. Жиров.
Кіт і квітка. 2015 р.



Рис. 21. В. Жиров.
Рудий кіт. 2015 р.



Рис. 22. В. Жиров.
Сонях. 2015 р.

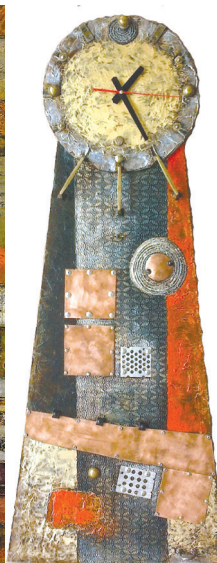


Рис. 23. В. Жиров.
Чумацький шлях. 2015 р.



Рис. 24. В. Жиров.
Годинник «Буремний час». 2015 р.

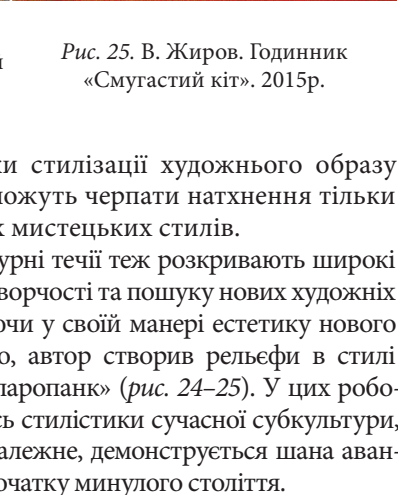


Рис. 25. В. Жиров. Годинник
«Смугастий кіт». 2015р.

які можна схарактеризувати як стилізовано-абстрактні декоративні композиції (рис. 14–21). У них присутнє намагання поєднати етнічні мотиви зі стилістикою кубофутуризму та наївного мистецтва. У цих роботах домінують мотиви котів та птахів.

Стилізація художнього образу до майже цілковитої абстрактності простежується в роботах автора «Сонях» та «Чумацький шлях» (рис. 22–23). Тут художні образи начебто закодовані в елементах абстрактної композиції.

Отже, пошуки стилізації художнього образу не обов'язково можуть черпати натхнення тільки у шарах минулих мистецьких стилів.

Сучасні культурні течії теж розкривають широкі можливості для творчості та пошуку нових художніх рішень. Синтезуючи у своїй манері естетику нового і досвід минулого, автор створив рельєфи в стилі «стімпанк», або «паропанк» (рис. 24–25). У цих роботах, дотримуючись стилістики сучасної субкультури, ніби віддається належне, демонструється шана авангардним течіям початку минулого століття.

ДЖЕРЕЛА

1. Бергер Э. История развития техники масляной живописи / Э. Бергер. — М. : ОГИЗ, Государственное издательство изобразительных искусств, 1935. — 606 с.
2. Горбачов Д. Український авангард 1910–1930 років / Д. Горбачов. — К. : Мистецтво, 1996. — 165 с.
3. Гренберг Ю. История технологии станковой живописи / Ю. Гренберг. — М. : ИД «Искусство», 2004. — 268 с.
4. Киплик Д. Техника живописи / Д. Киплик. — М. : Сварог и К, 2002. — 502 с.
5. Сланский Б. Техника живописи. Живописные материалы / Б. Сланский. — М. : Изд-во Академии художеств СССР, 1962. — 378 с.